

Un tema a resoldre

Un informe de l'ONU estableix de manera contundent que les polítiques del reconeixement dels grups nacionals i culturals formen part del progrés de la dignitat humana. Els valors legitimadors claus són les llibertats individuals i col·lectives, el pluralisme polític i la democràcia. Quan les regulacions constitucionals o les polítiques pràctiques són deficientes respecte a aquests valors, estem davant de democràcies de mala qualitat i de versions degradades de l'Estat de dret.

Les anàlisis empíriques constaten que tots els estats, inclosos els democràtics, duen a terme polítiques de *nation-building* (construcció nacional) que promouen una identitat nacional única o hegemònica entre els ciutadans de l'Estat. També constaten que les interaccions entre els valors de dignitat, llibertat i pluralisme esdevenen més complexes en les democràcies plurinacionals que en les uninacionals. Els valors, drets i institucions no signifiquen el mateix en aquests dos contextos, tant en termes individuals d'autoimatge i d'autorespecte dels ciutadans, com en termes col·lectius de reconeixement i d'acomodació del pluralisme nacional. En el context espanyol, aquest és un tema clarament a resoldre.

A la política comparada hi ha tres solucions institucionals per procedir a una aco-

modació pràctica del pluralisme nacional d'un Estat: el federalisme plurinacional (en sentit ampli, incloent confederacions, estats associats, etcètera); les democràcies de consens (consociacionalisme) –Bèlgica, Suïssa–; i la secessió. Mentre que els dos primers tipus de solucions –que avui semblen impossibles en el cas espanyol– han estat estudiades des de fa dècades en el context internacional, en els darrers anys les secessions han estat motiu d'una atenció renovada. Així, s'han formulat teories liberal-democràtiques de les secessions legítimes, en contrast amb les teories del constitucionalisme tradicional que neguen aquests processos, sense considerar com s'han format històricament els estats, o si són uninacionals o plurinacionals. El constitucionalisme tradicional es revela molt limitat, tant en termes liberals i democràtics com pragmàtics.

Una tipologia analítica actualment ben establerta divideix les teories de la secessions legítimes en dos grups bàsics. Les *Remedial Right Theories* vinculen la legitimitat de la independència (secessió) a l'existència d'una *causa justa*. És a dir, són teories que entenen la secessió com un remei legítim davant d'*injustícies* concretes. La secessió no es vista aquí com un *dret* de determinats col·lectius, sinó com un remei legítim quan es donen pràctiques com una conquesta militar, una annexió territorial per la força, la vulneració de drets bàsics per part l'Es-

tat, pràctiques de genocidi, una permanent discriminació negativa en termes de redistribució o de desenvolupament socioeconòmic, l'incompliment de drets col·lectius o d'acords per l'Estat, etcètera.

D'altra banda, les *Primary Right Theories* entenen la independència com un dret primigeni de col·lectius que reuneixen determinades característiques o condicions, amb independència del tracte que rebien de l'Estat on estan inserits. Seria un dret inalienable en una democràcia liberal avançada.

Les relacions entre llibertat política, democràcia, pluralisme i modernitat són sempre complexes

Aquestes teories es subdivideixen en teories de caràcter adscriptiu (bàsicament de caràcter nacional) i teories de caràcter associatiu (plebiscitàries o *democràtiques*) basades en el dret individual d'associació, en principi sense referència a components nacionals. Així, el dret a l'autodeterminació clàssic pertany a les teories de caràcter adscriptiu-nacional, mentre que el dret a decidir reuneix elements d'aquestes últimes i de les teories plebiscitàries. En l'actual procés polític de Catalunya es dona un con-

trast, de síntesis impossible, entre els arguments basats en la perspectiva jurídica del constitucionalisme tradicional –que nega fins i tot que es pugui plantejar a la pràctica la qüestió de la independència– i les teories polítiques de les secessions legítimes. Dins d'aquestes apareixen, d'una banda, raons basades en la perspectiva de la *causa justa* (crònics dèficits fiscals i d'infraestructures, manca de reconeixement del pluralisme nacional, menysteniment de la llengua per les institucions i de polítiques estatals, invasions constants de competències...). D'altra banda, s'esgrimeixen raons vinculades a drets primigenis de caràcter històric o referits al *demos* nacional de Catalunya, que acompanyen el dret dels catalans a decidir el seu futur polític a través d'un referèndum (com al Quebec o Escòcia). Raons per la independència no sembla que en faltin, més aviat en sobren. Al punt que resulta fins i tot laboriós ordenar-les.

En termes de pluralisme, però també de modernitat, és constatable la baixa qualitat de la democràcia i de l'Estat de dret espanyol –un Estat de dret en què el Govern central és el primer a incomplir les lleis i els acords establerts, amb un Constitucional de caràcter *polític* que practica i reforça el perill clàssic de la *tiranía de la majoría*. Les relacions entre llibertat política, democràcia, pluralisme i modernitat són sempre complexes, però avui, a Catalunya treballen en la mateixa direcció. ●